

9)

Skrivare
Frosta förra
Gärdstänga

3759

Trygghedsson Johansen
Hästads Örtofta

Ja efter de där historierna, ville det mer mod till
än vi barn voro i besittning av, för att ensam
vaga gå ut på förstugobron efter mörkrets
inbrott. Detse underligt föresten då man under
berättandet riktigt hant häret resa sig på huvudet.

Mormor var född i Gärdstänga socken och där-
ifrån härstammar hennes barndoms och
ungdomsminnen. Därifrån kunde hon
berätta historier om maror och varulvar,
i näckrahästar och många andra mystiska ting.

Bland annat berättade hon om en mora och Skarva,
hennes piga. Rätt som de sätto vid sina
spinnrör var pigan försunnen, men
hennes blader lågo i en hög på golvet. I genom
något fönster eller dörr hade hon icke gått men
möjligtvis genom någon liten springa i väggen.
Efter någon timma kom pigan igen lika mystiskt

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2

Y var nyfka jaktande tid, då ingen har vare
sig lust eller tid att taga sig en pratstund
i skymningen, är det både vemodigt och
intressant att erinna sig sin barndoms
skymningsstunder. Uppfödd i ett enkelt
arbetshem, där barnskaran var stor
men fars och mors kärlek ännu större, står
säkert dessa stunder så levande för minnet.
Jag ser då så väl på mig hela interiören. Stugan
med sina båda norr och söderfönster, mormors
säng på ena längsgården, brasan som vi alla
sitter omkring, mors vackra röst än sjungande
en psalm, än en sang ur Ahnfelts sångbok och
än en annan gang sjungande en väcker,
gammal kärleksvisa, också mormor berättar
de båda sina egna och andras upplevelser i en
gången tid, också först och sist spökhistorierna.

Skåne
Tjörn

Gärdslinge 1933

Som han fösvunnit och spinnrockshjulet fortsatte sa
sitt nyss avbrutna surrande. Besök av maror och
varulvar var ingenting ovanligt. Att under

sömnen ligg i rygg ansågs mycket risikabelt.

Det hände då att maran satte sig gränsle över
bröstet så att den liggande icke kunde röra sig och
knappast andas. Bland andra hennes historier ev-

inrar jag mig en som morfar skulle ha berättat.

Han dog år 1869 vid 69 års ålder alltså hade det
väl hänt under 1830-40 talet. Ett säll-

skap samlades kväll efter kväll för kortspel
och naturligtvis superi, det var ju under husbe-

husbränningens tid. Vad fingo de väl se
en kväll! Ja, en stor svart, huvig hund lig-

gande under bordet där de sätta. Kväll efter
kväll upprepades det samma tills de funno

det var för hemskt och slutade upp med kortspel

3759 *Metta Johnson*
Låstads Östafja

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3

Ivar Tjörn

Man kan nästan tycka sig se dem stora starka
karlar-morfar åtminstone beskrives som sedan
-supande, svävande och kostspelande rygga
tillbaka för den här synen under bordet.

På tal om hundar så berättas det om en självpil-
läng att innan nagon i gården hade en aning
om självmordet en stor svart hund dvaldes
där. Vid försök att mata bort honom gick
hann just till samma logdoi. Hulstigen då intet
annat hjälpte öppnades dörren och mannen på
stället fanns hängande därinne. Med det
samma försökan hunden och blev aldrig
mera synlig. En annan gång hunde det
hända om ett glatt sällskap passerade en
kyrkogårdsmur allt plötsligt skratt och
glam klystrade. Nagon hade sett en brottsig
hund stycka föri. Deke alla hade sett den

Varsel
före
självmord

men en aning sa de dem alla att något mystiskt förekommit. Ytterligare gärdar kunde man så sent som i början av innehavande århundrade få höra talas om spöken. Den gärd i Trolleås-osten numera helt ombyggd - lycktes nästan kunna konstateras tillvaron av dem. Att höra tunga steg i kvällens mörkhet fastän ingen människa åstad kom dem, det inhäppade.

Verkligen och även s.k. varsel förekom där.

Ja minnes en kväll herrskapet varo körande borta omkomst.

Alla vi tjänare sätto omkring bordet i folkastugan

Plötsligt hör vi allesamman hästtrav och

grisslande vagnshjul på den grusbeläckta inkörseln. Ytterligare att det var herrskapet

som kom gingo vi ut att taga emot dem men
döm om var häpnad. Vi hade tydligt hört
vagnen stanna framför huvudingången,

men det fanns intet varken folk eller skipage.

Precis på minuten en timma efter kommo de.

Om något söndagsbarn fanns bland oss, som kunde fånsas höra och se mer än andra kommer jag icke till, men vi voro ju icke söndagsbarn alla.

Dessa tillhöddes annars ha förmågan att se övernaturliga ting. Gröken hade den en särskild

"tur" att räka ut för, men som alltid då någon räkade ut för sådana fick ingenting därom

nämmas förän dagen därpå om icke sjukdom skulle bliva följen. Om ett söndagsbarn gick ensam att plocka bär eller samlar ris i skogen

se räkade hon då alltid ut för skövsnuan. Skövsnuan

Denna var en varelse som plötsligt fanns stående bak en trädstam - en kvinna klädd i dätidens huvuddukar. Att i hast tilltala henne föide alltid olycka med sig. Jag minns från min

barnsom en gammal gumma som aldrig benämns
utan släbboskan. Söndagsbarn i sades hon
vara och litet barnslig var hon, i Trolleholms
skogar vägade hon då aldrig gå ensam, hy
alltid räkade hon då på skövsnuan. En gång
hade hon väkat tillbaka henne i bro att det
var en vanlig kvinna, men i genomblickligen
försann hon och släbboskan gick i timbal
välse i skogen. En annan gumma kände
jag i min barndom som räkade ut för allt
möjligt atyg. Hon fick hon en rystig landväck
en nagon annan åkamma vid passerandet
av en bäck i min hemtrakt. I vissa bäckar
höll en varelse benämnd bärchahästen till.
Så t. ex. i en bäck i Rytterhakabben. Han
beskrivs som rent vit och utan huvud.
Den som räkade få se den gick oftast välse

Vilsegöring

Bärchahästen

8)

Skriv
Frostå, Torna
Gårdstugan 1803

1936 - as Matilda Johansson
3759 *Citat, Örtofta*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8

Den enda kretsning fick han gå om han icke
hade reda på att han skulle vända avsidsidan
utat på rocken och taga den sedan på sig.
Det brukade hjälpa på rätt sätt igen. Därför
heter det än i dag om något plagg kommer
på med avsidsidan utat att han är rädd att
gå vilse. "Vad som även förr i verlden satte
fantasin i rörelse var de nu s. k. inblossen.

Gjutegabbana - (lyktgubbarna) - som de kallades
lades fraddes ju vara avlidna lantmätares
osaliga andar. Att lantmätaren under gangan
tid icke hade någon lätt uppgift att fylla
är nog ganska säkert och lika säkert är nog
också att genom mutor ofta den ene fick sig
en jordbit på den andres bekostnad och just
dessa saker ansågs vara anledning nog för lant-
mäterens ande att efter döden domas till att

3) Skåne
Fjälsta & Tuna kyrka
Gärdstorp sogn uppt. 1923
3759 Röstås Örtvalla
irra omkring utan rast och ro just på de fel
måtade ställena. Jag minns även själv en
gammal gumma som sades vara i besittning
av ont oja. Att komma ut och gå och möta
henne betydde alltid otur i synnerhet om det
skedde på fastande mage. Att spolla tre
ganger kunde ju i någon mån upphåva de
tråkiga följderna av mötet, men om hon
kom in i en stuga där en räcka sveptes eller
solvades för vävning, ja då var skadan
ohjälpligt skedd och ett rysligt trassel och
krängel inställd sig med väven innan
den blev fäld. Hon var då en den snällaste
oförargligaste gamla gumma som kan finnas
men fanns det möjlighet hindra fick hon då
icke komma längre än i förstugan under
föberedelser för vävning.

LUNDS UNIV
FOLKMINNES
ARKIV

三

Ont äga

Wat som särskilt under mormors berättelser eggade
min fantasi var talet om "Gvarkkonstboken".

Ja det var icke utan att man med en rysning frå kom sig själv med att vilja vara ägare
av en sådan bok. Även som vuxen har jag
många gånger undrat hur egentligen den
där boken såg ut. Den som ägde en sådan
kunde ju göra alla möjliga oholiga saker
jag har nästan all den personen ansögs stå i
förbindelse med mörkrets makter. Genom
boken kunde sjukdomar över människor
och djur åstadkommas men de kunde
även läsas bort genom den. Alla handa spå-
ren kunde även frammanas genom den.
men också fördjivas. Ja, det vill nästan
synas som om ägandet av den boken gav
en makt över både liv, död och andeväld.

På annan av mormors berättelser minnas jag mig även. Den handlade om en gift kvinna som icke velat föda barn till verlden.

På gamla dagar blev hon mycket sjuk och naturligtvis konsulterades prästen i församlingen. Hon fördes till kyrkan där prästen läste och bad för henne och vid midnattstid framföddes hon fjorton grisar, betecknande vad barn hon under normala förhållanden skulle välsignats med.

Att även fimmurare tillskrevos ovanlig
maktsprängar är följande historiatur samma
hålla. Tvanne personer blevo ovänner, ja,
dödsfiender. Den ene hade en god van, som
var fimmurare och till honom vände han sig
för att få utpräkt hämnd på deras förr
gemensamma van. Önskar du hans död? Sporde

vännens. Ja, det förstår du väl blev svaret!

Denne tog då en vävja och genomborrade en bild av svännan, som fanns hängande på väggen.

Övannen fanns sedermera död med ett växjelids i hjärntraktens vilket ju tydligt utvisade prymurarnes stora makt även på långa avstånd och över liv och död.

Wad spöken och signerier anger så i allmänhet ansätas de mest för något olyckligt eller förebudande objekta, om människan icke på ena eller andra välet kunde vävia sig där emot. Ödet åter var något som ingen kunde varken rä över eller göra något för.

Mänskorna trodde fullt och fast på ett öde som var förutbestämt. Det talas om ont öde, gott öde och blint öde. Ja än i dag heter det att hon går sitt öde till mötes. Ingen undgår sitt öde

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

12

Ödet.

var och är ett bevingat ord man ofta får höra.
Ennu större roll än nu spelade odet i folketron
på våra mormödrars tid, vilket nog var en bi-
dagande orsak till mycket av den slöhet och lit-
nöjdhet som lyckas ha förfökt i hög grad
bland den arbetande klassen. Då allting var
förutbestämt vad lönade sig då att spjärna
emot eller försöka ändra på saker och ting.
Även har jag oft d den som var i besittning av
nagat större kunskaper än menige man begag-
nade sig av dessa kunskaper, icke till att upplysa
det många gånger naiva folket, utan tvärtom,
använde dem och framhöll den som överna-
turliga. Slutligen få vi icke förhåva oss
över våra förfäder, utan tvärtom med andakt
och värinad betrakta deras dagliga liv i
helgdom söcken, ty vem vet hundrা är härför

14)

3759

anses vi kanske av vara efterkommande
som fullt ut lika naiva och bortkomna som
vara farfärder före oss.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

14

M. J.
—